

ВИДИ ТУРИЗМУ ТА ЙОГО ІНФРАСТРУКТУРА: ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ І СТАН В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ПРОВЕДЕННЯ ФУТБОЛЬНОГО ЧЕМПІОНАТУ ЄВРО–2012

Зроблене узагальнення щодо розуміння терміну «туризм», формулювання ознак, за якими класифікують туристську діяльність. Подається використання певними видами туризму окремих видів рекреаційних ресурсів, класифікація яких здійснена за власною методикою. Виділені групи людей, що під час Євро–2012 будуть займатися культурно-розважальним і діловим туризмом. Зазначено два аспекти тлумачення терміну «інфраструктура» та пояснено виділення звичайної і специфічної інфраструктури туризму. Проаналізовано розвиток цих видів інфраструктури у зв'язку з проведенням футбольного чемпіонату в Україні.

Ключові слова: види туризму, рекреаційні ресурси, інфраструктура туризму, Євро–2012.

Сделано обобщение понимания термина «туризм», формулирования признаков, по которым классифицируют туристскую деятельность. Представляется использование определенными видами туризма отдельных видов рекреационных ресурсов, классификация которых осуществлена по собственной методике. Выделены группы людей, которые во время Евро–2012 будут заниматься культурно-развлекательным и деловым туризмом. Отмечено два аспекта трактований термина «инфраструктура» и объяснено выделение обычной и специфичной инфраструктуры туризма. Проанализировано развитие этих видов инфраструктуры в связи с проведением футбольного чемпионата в Украине.

Ключевые слова: виды туризма, рекреационные ресурсы, инфраструктура туризма, Евро–2012.

The generalization of understanding of “tourism” term has been made, the indications for tourist activity classification are considered. The using of certain kinds of recreation resources by various kinds of tourism is shown. The groups of people, which will be involved into cultural, entertaining and business tourism during Euro-2012, have been determined. Two aspects of understanding “infrastructure” term are presented and definitions of general and specific infrastructure of tourism are substantiated. The development of the mentioned kinds of infrastructure is analysed in the context of carrying out Euro-2012 in Ukraine.

Keywords: kinds of tourism, tourism infrastructure, Euro–2012.

Постановка проблеми у загальному вигляді. При дослідженні певного явища або процесу обов'язкове розуміння його суті, диференціювання всередині нього та ін. Якщо на початковому етапі відбувається накопичення знань про це явище або процес, у подальшому – багатоаспектні висловлювання особистої позиції багатьох дослідників щодо його сутності, пропозиції власного погляду на виділення різноманітних груп за всілякими ознаками, то на заключному етапі – єдина чітка позиція науковців щодо визначення певного явища або процесу, його однозначна класифікація із стандартизованою термінологією. Це стосується і таких термінів, як «туризм», «інфраструктура».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Через те, що туризм та інфраструктура, зважаючи на відносну молодість виникнення їх як

термінів, ще далекі від заключного етапу, існує велика кількість визначень і класифікацій цих понять. У більшій мірі це стосується туризму. Серед науковців, які займалися цими питаннями та чиї дослідження викладені у фундаментальних працях, Крачило М.П., Александрова А.Ю., Сенін В.С., Квартальнов В.О., Бейдик О.О., Герасименко В.Г., Смаль І.В.

Мета статті – узагальнити підходи до класифікації туризму та виділити ті їх види, що будуть притаманні під час проведення Євро–2012, показати авторську позицію сприйняття терміну «інфраструктура» по відношенню до туристської діяльності та її специфіку у зв'язку з проведенням футбольного чемпіонату в Україні.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи визначення, що подаються у Законі України «Про туризм», документах Всесвітньої туристської організації, численних публікаціях вітчизняних та іноземних науковців стосовно цієї проблематики, туризмом вважається такий вид рекреаційної діяльності, який передбачає: 1) переміщення (транспортування, похід тощо) людини за межі її постійного місця проживання; 2) перебування в іншій місцевості (регіоні, країні, частині світу) від 24 годин до одного року, а тому і ночівлю; 3) виконання зобов'язання залишити країну або місце перебування у зазначений термін, обов'язкове повернення назад, до помешкання постійного проживання, з якого відбулося переміщення, тобто не переселення в іншу місцевість, не еміграція; 4) здійснення будь-якої відновлюючої та розвиваючої життєві сили діяльності з незабороненою законом країни перебування метою; 5) непов'язану із заняттями заради заробітку (неоплачувану) діяльність у місці перебування, тобто виїзд в іншу місцевість не на роботу.

Туризм проявляється у різних видах і формах, які класифікують за багатьма ознаками, серед яких: спрямованість туристських потоків, тип споживачів, кількість і вік учасників, тривалість подорожі, характер організації, засоби пересування, вид транспорту, ступінь ризику для життя, інтенсивність туристського потоку та ін. Але найчастіше виділяють види туризму залежно від того, задля чого людина здійснює туристську діяльність, тобто за метою подорожі. За цією ознакою ми розрізняємо: культурно-пізнавальний, культурно-розважальний, розважальний, купально-пляжний, спортивно-оздоровчий, діловий, релігійний (у т. ч. паломництво), курортно-лікувальний, етнічний (у т. ч. родинний, ностальгичний), навчально-освітній, шопінг-туризм, пригодницький (у т. ч. військовий), екологічний

Під час проведення подібних до європейської першості з футболу спортивних змагань, що є видовищними (культурно-розважальними) рекреаційними заходами, виділяються такі групи людей: 1) організатори; 2) учасники; 3) вболівальники.

У випадку з Євро–2012 до першої групи відноситься: а) керівництво УЄФА; б) члени відповідних організаційних комітетів України та Польщі – країн-господарів чемпіонату; в) адміністрації 8 міст (польських Варшава (відкриття), Гданськ, Вроцлав, Познань, українських Київ (фінал),

Донецьк, Харків, Львів), на центральних стадіонах яких проходилимуть ці футбольні змагання; г) члени інших відповідальних за підготовку та проведення цієї першості структур. Для всіх цих людей Євро–2012 є роботою. До ділових туристів можна віднести хіба що керівництво УЄФА, яке під час проведення європейської першості буде знаходитися в Україні і, відповідно, отримувати послуги розміщення, харчування, транспортування та, ймовірно, якісь додаткові культурно-пізнавальні, оздоровчі та інші послуги.

Другу групу (учасники) на Євро–2012 представляють: а) самі футболісти; б) тренерських склад і обслуговуючий персонал команд; в) суддівський склад. Всю цю групу через те, що участь у футбольних змаганнях є їх професійною діяльністю, можна теж віднести до ділових туристів, адже вони, прибувши до України, отримають весь життєзабезпечуючий комплекс послуг, властивий саме для такої категорії подорожуючих. Чи отримають учасники футбольного турніру туристські послуги та додаткове обслуговування залежить від них і від інших чинників.

Найбільші сподівання щодо розвитку туризму в Україні в зв'язку з проведенням Євро–2012 покладаються на третю групу – вболівальників. Сам факт проведення європейської першості з футболу в українській державі засвідчує активізацію такого виду туризму, як культурно-розважальний, для якого рекреаційними ресурсами виступають будь-які культурно-розважальні заходи, у тому числі і змагання.

Але «ставки» зроблені на те, що українські вболівальники, прибувши на перегляд матчу в певне місто, захочуть ознайомитися з його визначними місцями, а іноземці – в цілому з країною проведення чемпіонату, тобто здійснюватимуть культурно-пізнавальну туристську діяльність в Україні, для якої ресурсами виступають об'єкти рекреації, явища та процеси рекреаційного спрямування, рекреаційні угіддя, рекреаційні заклади. Є чимало наукових досліджень, які підтверджують високий ресурсно-рекреаційних потенціал України саме для культурно-пізнавального туризму, бо в країні сконцентрована велика кількість пам'яток історії та культури, музеїв, пам'яток природи, цікавих об'єктів тощо.

Рекреаційні ресурси виступають тим чинником (основною, «збудником»), заради якого туристи подорожують. Однак здійснювати туристську діяльність, як і будь-яку іншу, неможливо без інфраструктурного забезпечення.

Сучасне розуміння інфраструктури (від лат. *infra* – нижче, під + *structura* – будова, розташування) сприймається як комплекс взаємопов'язаних обслуговуючих структур, які складають та/або забезпечують основу для вирішення проблеми (завдання). У науковій літературі термін «інфраструктура» найчастіше тлумачиться у двох таких напрямках: 1) сукупність галузей, видів діяльності, спеціалізованих на конкретних діях систем у широкому розумінні, які безпосередньо забезпечують умови та процеси діяльності основної системи, маючи

підпорядкований, допоміжний характер по відношенню до неї; 2) матеріально-технічна база, необхідна для функціонування самої спеціалізованої (галузевої) системи [2].

У першому випадку йдеться про взаємовідносини однієї системи з іншими, коли вона виступає основною (головним видом діяльності) і є системи, що допомагають їй здійснювати цю діяльність, обслуговуючи її. Вважаємо за доцільне для означення такої інфраструктури застосовувати термін «інфраструктурні галузі (види діяльності) конкретної галузі (виду діяльності)», маючи на увазі обслуговуючі певний вид діяльності галузі, що самі можуть являти окремі самостійні системи у широкому розумінні, діяльність в яких щодо вироблення конкретної продукції (товарів, послуг) є основною (головним видом діяльності).

При тлумаченні інфраструктури у другому аспекті мають на увазі сукупність споруд, будівель, технічних комплексів, інженерних систем і служб, механізмів і машин, обладнання та устаткування, предметів і пристроїв та ін. Інфраструктура у цьому разі виступає складовою будь-якої спеціалізованої (галузевої) системи, без якої неможливо виробництво конкретної продукції (товару або послуги) для задоволення специфічних потреб як кінцевого результату функціонування самої системи.

З огляду на таке розуміння цього поняття, інфраструктурою туризму залежно від спрямування можуть виступати будівлі музеїв, бювети, автомобільні дороги, аеропорти, готелі, кафе та ін., тобто вся матеріально-технічна база, необхідна для здійснення туристської діяльності.

Але інфраструктурні галузі туризму самі мають власну інфраструктуру (матеріально-технічну базу), яка в свою чергу поділяється на *звичайну*, що використовується всіма обслуговуваними нею галузями, у тому числі і туристською діяльністю, та *специфічну* – необхідну тільки для конкретної обслуговуваної галузі, у цьому випадку – для туризму. Прикладом звичайної інфраструктури у транспортній галузі можуть слугувати автомобільні дороги, залізничні вокзали, аеропорти, а специфічної – туристські дорожні знаки, стоянка туристських поїздів.

Специфічною інфраструктурою туристської галузі під час проведення Євро-2012 виступатимуть стадіони (у Польщі: «Національний» у м. Варшава, «Муніципальний» у м. Познань, «Міський» у м. Вроцлав, «PGE Арена Гданськ» у м. Гданськ; в Україні: НСК «Олімпійський» у м. Київ, «Донбас Арена» у м. Донецьк, «Львів-Арена» у м. Львів, ОСК «Металіст» у м. Харків [4]), адже саме вони є тими спорудами, де відбуватимуться заходи (футбольні матчі), заради яких вболівальники приїжджатимуть до чотирьох українських міст із різних країн і регіонів України, тобто здійснюватимуть культурно-пізнавальну туристську діяльність.

Звичайною інфраструктурою культурно-пізнавального туризму, пов'язаного з європейською футбольною першістю у 2012 р., є засоби розміщення, заклади харчування, транспортна інфраструктура та ін. І, якщо інфраструктура ресторанного господарства та торгівлі в Україні

розвинута на достатньому рівні, то сказати те саме про інфраструктуру готельного господарства і транспорту не можна, тим більше при проведенні такого масового заходу, як Євро–2012.

При загальноприйнятій нормі 10 місць на 1000 осіб цей показник забезпеченості в Україні складає лише 2,9. Для порівняння: у Москві – 9,3; у Санкт-Петербурзі – 6,4; у Парижі – 38,4; у Відні – 25,6. Згідно вимог УЄФА в Україні до Євро–2012 має бути підготовлено 372 заклади розміщення, в тому числі 306 готелів. Лише для цільових груп чемпіонату (керівництво, учасники) повинно бути забезпечено 200 тис. готельних номерів. На кінець 2008 р. в Україні бракувало близько 70 готелів категорії 4**** та 5***** (7 тис. номерів) та 400 тис. номерів в готелях нижчої категорії. Задовольнити попит останньої групи на місця розміщення частково могли б малі готелі, апартаменти та хостели, проте ця мережа практично не розвинута. В Україні функціонує близько 2,5–3 тис. готельних підприємств малих форм (малих та міні-готелів, апартаментів), більшість яких офіційно не обліковується як засоби розміщення, та лише близько 30 хостелів, тоді як в Європі їх зареєстровано 18 тис., з яких 4,5 тис. об'єднані єдиною системою бронювання [4].

Зважаючи на те, що футбольними вболівальниками є різні категорії людей, які відрізняються віком, професією, соціальним статусом, фінансовими можливостями та ін., на матчі чемпіонату Євро–2012 вони прибуватимуть різними видами транспорту. Так, у 2011 р. у Києві відкрито та зареєстровано новий яхт-клуб «Червона Калина» з причальним комплексом, розрахованим на 70 суден довжиною до 40 футів, і високим рівнем безпеки та професійним обслуговуванням плавзасобів, розміщений у Парку дружби народів біля Московського мосту, що зможе приймати гостей європейської першості, які прибудуть до столиці України на маломірних суднах та яхтах [3].

Але найбільше гостей з нагоди проведення Євро–2012 прибуватиме повітряним громадським транспортом. Тому актуалізуються питання роботи аеропортів у містах-господарях чемпіонату. «З одного боку країна взяла на себе зобов'язання перед УЄФА щодо комфортного обслуговування великої кількості вболівальників. З іншого – держава отримує повітряно-транспортний ресурс, потужність якого збільшується приблизно в 3–4 рази. Якщо донині пасажирспроможність аеропорту «Бориспіль» оцінювалась на рівні 2 тис. пас./год., після 2012 року його прохідність зросте до понад 6 тис. Найбільший ривок зробить Донецьк, пропускна спроможність якого зросте з 300 до понад 2 тис. пас./год. Зростання у Львові – з 350 до 2 тис. пас./год.», – зазначив експерт Національного агентства з питань підготовки та проведення Євро–2012 Валентин Згурський [4].

Говорити про ступінь готовності необхідної для проведення Євро–2012 інфраструктури у вигляді засобів розміщення та транспортних терміналів і доріг та ін. більше, ніж за рік до початку чемпіонату, коли відбувається активне їх будівництво, реконструкція, модернізація, звісно,

немає сенсу. Тільки після проведення європейської першості з футболу можна буде підвести певні підсумки стосовно того, чи вистачило інфраструктурних об'єктів, як вони спрацювали. Важливим та актуальним вже зараз аспектом розвитку інфраструктури туризму в Україні є її потрібність і завантаженість у майбутньому, врахування потреб українських міст після Євро-2012.

Всі чотири аеропорти з точки зору авіаційного бізнесу мають різні цілі. Найбільший акцент робиться на столицю – до Євро-2012 у «Борисполі» буде задіяно три термінали – існуючий термінал В і нові F і D. Донецьк заплановано зробити хабом (транспортним вузлом для пересадки в країни Азії), адже місто економічно стрімко розвивається, і має вигідне географічне розташування для обслуговування азійських країн. Тому у Донецьку готується термінал, який пропускатиме 2 тис. пас./год., а на час проведення чемпіонату показник становитиме 3,1 тис. пас./год. завдяки додатковим операційним процедурам – спрощенню митного і прикордонного контролю, оптимізованій навігаційній безпеці. Те саме стосується і аеропорту Львова – міста, де у подальшому наголос робитиметься на посиленні туристського потенціалу. У Харкові, що у майбутньому як регіональний аеропорт обслуговуватиме свою та сусідні області, крім нового терміналу, зведуть тимчасовий, який після відпрацювання згорнуть або перепрофілюють [4].

Хоча в Україні існує незадоволений попит на готельні послуги, проте та кількість закладів розміщення, яка запланована для введення в експлуатацію до Євро-2012 є значно більшою, ніж потребує український туристський ринок на сучасному етапі розвитку та в близькому майбутньому. Для окупності державних та приватних інвестицій в об'єкти готельного господарства потрібно вже зараз шукати можливості реалізації в 2012–2030 роках інших масштабних спортивних і культурних заходів з метою ефективного використання новостворених готельних підприємств.

Висновки. При здійсненні конкретного виду туристської діяльності, що відрізняється за метою подорожі, потрібні свої специфічні рекреаційні ресурси. Але без розвинутої для певного виду туризму інфраструктури неможливе його проведення. Специфічною інфраструктурою культурно-розважального туризму під час проведення Євро-2012 будуть стадіони, а звичайною – засоби розміщення, заклади харчування, транспортна інфраструктура та ін. Сучасний стан і перспективи використання готелів та аеропортів викликає найбільше занепокоєння.

1. Новикова В.І. Готельне господарство як складова туристської інфраструктури // *Географія та туризм: Наук. зб. / Ред. кол.: Я.Б.Олійник (відп. ред.) та ін. – К.: ЛГТ, 2009. – Вип. 2. – С.133–138.*

2. Новикова В.І. Рекреаційна інфраструктура: суть поняття, види, методи дослідження // *Географія в інформаційному суспільстві: Зб. наук. праць. У 4-х т. – К: ВЛГ Обрії, 2008. – Т.IV. – С.163–165.*

3. <http://ua.comments.ua/> – Коментаріи.

4. <http://ukraine2012.gov.ua/> – Інформаційний центр «Україна-2012».